1.

Etablering af vildgræsning

Naturplan for vildgræsning på Skovsgaard

På Skovsgaard realiseres et ambitiøst og nyskabende projekt som genskaber et varieret og dynamisk skovlandskab, med fri naturudvikling styret af naturens egne processer. Projektet Skovsgaard Vildgræsning.

På Skovsgaard skabes rammerne for udviklingen af et landskab med en høj biodiversitet og stor robusthed overfor klimaforandringerne, og besøgende inviteres indenfor, så alle ved selvsyn kan opleve en vildere natur i Danmark. Før, under og efter.

Naturens udvikling bliver løbende fulgt og monitoreres, og projektet vil være genstand for aktiv forskning. Projektets resultater og påvirkninger på natur og landskab vil blive formidlet både til relevante faglige miljøer, besøgende på Skovsgaard og naturinteresserede generelt.

Formålet med Vildgræsningen på Skovsgaard er at vise et ambitiøst eksempel på, hvordan udviklingen af et dynamisk skovlandskab med plads til naturlige processer kan kombineres med ekstensiv produktion af klimavenligt kød fra græssende dyr. Vildgræsningen forventes at fremme et landskab, der kan bidrage til målet om 30% beskyttede naturområder i Danmark, jf. EU's Biodiversitetsstrategi. Projektets erfaringer og resultater skal medvirke til at inspirere og vejlede andre lodsejere med samme ambitionsniveau.

Vildgræsningen på Skovsgaard vil bidrage med praktisk erfaring omkring etablering og udvikling af områder med rewilding på tværs af landet.

Mål
Den overordnede målsætning for Skovsgaard er at skabe rammerne for en fri naturudvikling i et sammenhængende, dynamisk skovlandskab. Fremfor traditionel naturpleje med fokus på udvalgte arter og/eller naturtyper, så fokuserer Skovsgaard Vildgræsning på genopretning af naturlige processer og et intakt økosystem.

Naturlige processer er afgørende for at udvikle et områdes økologiske integritet[1] og skabe varierede levesteder i tid og rum. Samtidigt vil et vildt landskab bidrage positivt til både klimatilpasning og -afbødning , ligesom et vildere skovlandskab vil give nye og spændende naturoplevelser for besøgende.

Når de naturlige processer er genskabt, vil udviklingen forløbe så frit og "open-ended" som muligt, dvs. med mindst mulig menneskelig styring og forvaltning . Se kapitlet "Forvaltningsplan" for en beskrivelse af de konkrete virkemidler, der efterfølgende vil anvendes.

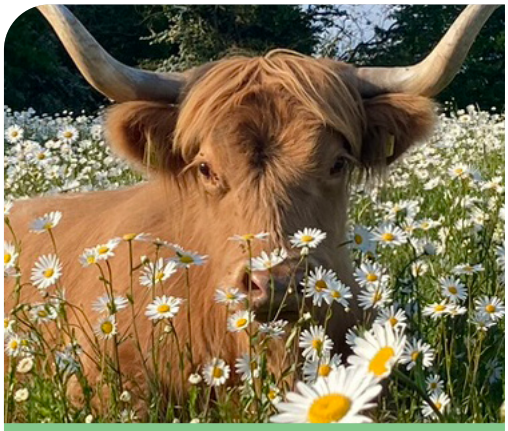

Principper

Vildgræsning på Skovsgaard bygger på en række forvaltningsprincipper, som gælder for alle ejendomme ejet af Danmarks Naturfond. Principperne er vedlagt som bilag og nedenfor forklares centrale principper kort

De centrale principper for vildgræsningsprojektet er:

1) Hovedformålet for Danmarks Naturfonds arealer er at fremme biodiversiteten ved at give plads til vild natur

2) De naturlige processer skal sikres plads til at udfolde sig, hvor forholdene tillader det:
   a. Naturlig hydrologi sikres og genoprettes.
   b. Vegetationen udvikler sig naturligt og dynamisk.
   c. Der er naturlig græsning på arealerne.

3) At eksisterende naturværdier sikres og spredes over tid til hele ejendommen og ejendommen udvides.

1 Økologisk integritet defineres som et naturområdes eller økosystems evne til at understøtte og opretholde dets naturlige biodiversitet på lang sigt.

Der opstilles overordnede mål for fem væsentlige naturgenopretningsindsatser

1. Genopretning af naturlig hydrologi

Naturlig hydrologi betyder, at vandet løber naturligt i landskabet, fra det springer frem fra kilder og væld, til det forlader landskabet gennem vandløb. I dag er hydrologien de fleste steder ødelagt af omfattende dræning, udretning af vandløb og grødeskæring i vandløb. Naturlig hydrologi skaber variation, dynamik og en række unikke levesteder, som mange sjældne og truede arter er knyttet til. Genopretningsindsatsen kan bl.a. inkludere at afbryde dræn, lukke grøfter og kanaler, genslynge vandløb og genoprette søer og moser.

2. Genopretning af naturlig næringsstatus

Naturlig næringsstatus er ofte forstyrret af mange århundreders tilførsel af næringsstoffer fra gødning og luftbåret kvælstof. Næringsstoffer forstyrrer konkurrencen mellem planterne og fremmer relativt få, hurtigt voksende og vidt udbredte arter. Naturligt næringsfattige forhold giver plads til flere arter, herunder små og langsomt voksende planter, samt mosser og laver, hvoraf mange er blevet sjældne. Genopretningsindsatsen består primært i ophør med gødskning og langsom udpining gennem græsning og naturlig udvaskning.

3. Genopretning af naturlig vegetation

Naturlig vegetation er tæt knyttet til hydrologi og næringsstatus, fordi dræning og gødskning fremmer et fåtal af hyppige arter på bekostning af den naturlige vegetation. En naturlig vegetation er i sig selv værdifuld, men vil også være levesteder for en bred vifte af bestøvende insekter, små og store planteædere og svampe. Genopretningsindsatsen består primært i at genoprette de øvrige naturlige processer, hvorefter den naturlige vegetation af blomster, mosser, træer og buske på sigt vil indfinde sig ved naturlig spredning og tilgroning. Samtidig vil skovlandskabet indfinde sig med rumlig, og tidslig variation samtidig med at eksisterende skove vil opbrydes og mængden af dødt ved og variation øges over tid.

4. Genopretning af naturlig græsning

Store planteædere i naturlige tætheder er i sig selv en naturlig del af et varieret landskab, men de skaber også levesteder for mange arter, der er tæt knyttet til dyrene. Dyrenes bid og tramp skaber åbninger i vegetationen, mens skader på træer og buske fremmer dødt ved. De store dyrs gødning er et vigtigt levested for insekter, svampe og mosser, og dyrene spreder via lort frø og næringsstoffer i landskabet. De store dyr er således nøglearter, der skaber variation i økosystemet. Genopretningsindsatsen består i at holde en vifte af forskellige dyr i så naturlige tætheder som muligt, så de har så naturlig en græsningsfunktion og landskabspåvirkning som muligt.

5. Genopretning af landskabelige sammenhænge

I naturlige landskaber virker de økologiske processer over store afstande og på tværs af gradienter som fugtighed, lys og topografi. I det moderne landskab er denne sammenhæng ofte brudt, f.eks. når der opsættes hegn langs søer og vandløb, eller dyr hegnes ude af skovene. Samtidigt er vigtige strukturer i landskaberne fjernet eller udvisket, f.eks. store, fritliggende sten og døde træer i lysåbne miljøer. Genopretningsindsatsen består i at nedlægge indre hegn, så dyrene kan færdes så frit som muligt på tværs af landskabet. Det suppleres med at genskabe manglende strukturer som fritliggende sten og dødt ved.

Monitering og forskning
En central del af projektet er at indsamle og formidle viden om biodiversitets- og klimaeffekterne af naturgenopretningsprojektet på Skovsgaard. Projektet er unikt i dansk sammenhæng, og vil derfor bidrage med værdifuld viden om effekterne af at genintroducere naturlige processer og en mere "open-ended" forvaltning på traditionelt drevne natur- og produktionsarealer i stor skala. Der er derfor udarbejdet et generisk moniteringsprogram for Skovsgaard, som løbende vil blive tilpasset og justeret.

Behandlingen af moniteringsdata fra det omfattende moniteringsprogram sker i tæt samarbejde med Aarhus Universitet.

Derudover vil Skovsgaard Vildgræsning løbende understøtte relevante forskningsprojekter, aktuelt om emner som lagring af kulstof i græssede økosystemer, udvikling i bestanden af sommerfugle og betydningen af lort og ådsler fra store planteædere for insektfaunaen. Resultaterne vil løbende blive præsenteret både på Skovsgaard og i relevante sammenhænge som f.eks. Naturmødet, Biodiversitetssymposium og i andre faglige sammenhænge.

Formidling og kommunikation
En vigtig del af arbejdet med vildgræsning på Skovsgaard er at øge interessen og forståelsen for vigtigheden af at skabe store og sammenhængende naturarealer, hvor de naturlige processer og biodiversiteten er i højsædet. Formidlingen retter sig både mod Skovsgaards besøgene og den brede offentlighed, og målet er at formidle de positive effekter på biodiversitet, men også vigtige afledte effekter som f.eks. tilpasning til og afbødning af klimaforandringerne.

Et særligt fokuspunkt er at formidle sikker og hensigtsmæssig publikumsadfærd på arealer med vildtlevende dyr. De store dyr er afgørende for den økologiske integritet i vilde naturlandskaber, men samtidigt er det vigtigt, at publikum får mulighed for at få de unikke naturoplevelser, som vild natur giver. Da besøgende kan føle sig utrygge ved de store dyr, er det derfor en vigtig opgave at publikum lærer at agere fornuftigt, når de møder dyrene.

En vigtig del af formidlingen består i at dele de praktiske erfaringer med etablering, drift, økonomi, monitorering samt biodiversitets- og klimamæssige effekter af vildgræsning koblet til ekstensiv kødproduktion med relevante interessenter. Det vil rette sig mod andre lodsejere, som selv ønsker at arbejde med mere naturvenlig og ekstensive produktionsformer, samt disses rådgivere og konsulenter. Formidlingen vil også rette sig mod andre naturbevarende fonde og ambitiøse private lodsejere, som i disse år sammen med Danmarks Naturfond går forrest med udvikling af et nyt dansk forvaltningsparadigme med fokus på vildere natur. Endelig vil formidlingen være rettet mod naturmedarbejdere i kommuner og stat, som enten selv sidder med forvaltning af naturområder, eller som skal stå for myndighedsbehandlingen af lignende projekter.

Rapportens formål
Hvordan skaber vi plads til vild natur i et landskab, der i generationer er formet af kontrol, drift og regler?

De fleste er enige: Skal biodiversiteten have en chance, kræver det større sammenhængende naturområder og mere plads til naturens egne processer. Men vejen dertil er ikke enkel. Den er præget af regler,

strukturer og vaner, som ikke altid er skabt til den type natur, vi nu ønsker.

På Skovsgaard arbejder vi midt i dette spændingsfelt. Gennem vildgræsning møder vi både mulighederne – og benspændene. Vi lærer, hvad der virker i praksis, hvor systemerne hjælper, og hvor de holder os tilbage.

Denne rapport samler vores erfaringer. Den peger på barrierer, udforsker løsninger og stiller et centralt spørgsmål: *Hvordan skaber vi rammer, der ikke blot tillader – men aktivt understøtter – vild natur?*

Rapporten giver et samlet indblik i arbejdet med vildgræsning på Skovsgaard – fra de første overvejelser til de konkrete erfaringer i praksis.

Først introduceres grundlaget for at etablere vildgræsning: naturens forudsætninger, de fysiske rammer og de planer, der danner afsæt for udviklingen. Her beskrives også, hvordan ønsket om at skabe mere vild natur møder både muligheder og benspænd i virkeligheden.

Herefter følger arbejdet med at forstå og dokumentere udviklingen. Gennem monitorering og et løbende læringsperspektiv undersøges, hvordan naturen ændrer sig, og hvordan forvaltningen tilpasses undervejs.

Et centralt fokus er de økonomiske rammer. Her kortlægges eksisterende støtteordninger, og der peges på behovet for nye modeller, der i højere grad understøtter en procesbaseret naturforvaltning. Samtidig belyses, hvordan drift, ressourceforbrug og afsætning hænger sammen i praksis.

”Skal biodiversiteten have en chance, kræver det større sammenhængende naturområder og mere plads til naturens egne processer.”

Dyrene er en bærende del af systemet. Rapporten giver derfor indsigt i erfaringer med forskellige arter – herunder kvæg, heste og svin – samt deres adfærd, rolle og betydning i landskabet.

Derudover samles konkrete erfaringer fra hverdagen: hegn, infrastruktur, forvaltning og de mange praktiske forhold, som er afgørende for, at vildgræsning kan fungere.

Afslutningsvis sættes fokus på kommunikation. Hvordan skaber man forståelse, tryghed og opbakning til en natur, der ikke altid er forudsigelig?

Rapporten samler erfaringer, udfordringer og muligheder – og giver et praksisnært blik på, hvordan vi faktisk kan skabe mere vild natur i et landskab med både rammer og modstand.

Hydrologisk forundersøgelse af potentialer for Skovsgaard

I 2025-2026 blev der udført en hydrologisk forundersøgelse af Skovsgaards potentialer for at genskabe den naturlige hydrologi på Skovsgaard.

Undersøgelsen viser, at Skovsgaard allerede er kommet langt i arbejdet med at genskabe en mere naturlig hydrologi. Siden ophøret af pumpeafvandingen på Påø Enge i 2006 jf. revisionen af fredningen, er vandets naturlige dynamik blevet styrket, og flere områder har spontant udviklet sig til værdifulde vådområder med høj naturværdi. Analysen peger samtidig på, at der fortsat er betydelige muligheder for at understøtte denne udvikling gennem målrettede hydrologiske tiltag, som kan gennemføres inden for ejendommens egne arealer og uden væsentlig påvirkning af naboejendomme.

Påø Enge fremstår som et centralt naturområde, hvor den nuværende balance mellem naturhensyn, afgræsning og hensynet til naboejendomme bør fastholdes. Lavvandsslusen spiller fortsat en vigtig rolle for engenes drift, men udviklingen i havniveau og hyppigere stormfloder betyder, at saltvandspåvirkningen forventes at blive en stadig mere naturlig del af områdets dynamik. Fremtidige oversvømmelser vil derfor bidrage til at fastholde områdets karakter af strandeng og understreger behovet for løbende overvågning af vandstandene.

For de øvrige dele af ejendommen anbefales en række tiltag, der i videst muligt omfang reducerer eller ophæver tidligere tiders afvanding. Mange af de eksisterende dræn og rørledninger er allerede helt eller delvist ude af funktion, og flere steder har dette ført til etablering af nye vådområder, søer og fugtige engområder. Ved systematisk at afbryde resterende dræn, nedlægge unødige rørledninger og genskabe åbne afløb kan vandet igen få mulighed for at bevæge sig gennem landskabet på naturlig vis.

Særligt omkring Kågårdens Mose, ved Maskebjerg, vest for Skovsgaards voldgrave, omkring Lunden samt i Konabbe Skov vurderes potentialet for naturforbedringer at være betydeligt. Her vil projekterne skabe mere sammenhængende vådområder, naturlige vandstandsgradienter og større variation i levestederne for planter og dyr. Samtidig vil flere tekniske anlæg kunne erstattes af mere robuste og selvregulerende løsninger, der bedre efterligner de naturlige hydrologiske processer.

De foreslåede tiltag forventes samlet at skabe fem nye permanente søer samt en række mindre fugtige lavninger. Vandfladerne vil tilbageholde vand i landskabet, reducere afstrømningens hastighed og bidrage til mere stabile vandstandsforhold i eksisterende søer og moser. Derved styrkes både biodiversiteten og landskabets evne til at håndtere perioder med kraftig nedbør og tørke.

Hydrologiske beregninger viser, at de nye åbne afløb kan opretholde vandstande, som i de fleste situationer ligger tæt på de nuværende niveauer i eksisterende søer og moser. Samtidig sikres fortsat afvanding fra de få naboejendomme, der er afhængige af eksisterende afløb. Forslagene vurderes derfor at kunne gennemføres uden væsentlige negative konsekvenser uden for Skovsgaards egne arealer.

Projektet vil dog markant ændre afvandingstilstanden på en række tidligere landbrugsarealer. Hvor drænene afbrydes, vil jorden gradvist udvikle sig mod vådere forhold med naturlige fugtighedsgradienter. Disse arealer vil fremover være mindre egnede til traditionel korndyrkning, men særdeles velegnede til natur. Samtidig reduceres nedbrydningen af kulstofrige tørve- og gytjejorder, hvilket mindsker udledningen af klimagasser og understøtter ejendommens klimaindsats.

Samlet set peger undersøgelsen på, at Skovsgaard har en enestående mulighed for at videreføre udviklingen mod et mere naturligt og selvregulerende landskab. Ved at lade vandet genindtage sin naturlige plads kan ejendommen styrke biodiversiteten, forbedre de hydrologiske sammenhænge og skabe mere robuste naturområder, som er bedre rustet til fremtidens klima. Projektforslagene repræsenterer dermed ikke alene en teknisk hydrologisk genopretning, men et vigtigt skridt mod en langsigtet naturudvikling, hvor landskabets egne processer i højere grad får lov at forme Skovsgaards fremtid.

Scan QR-koden og læs mere

Friluftsliv på Skovsgaard – oplev naturen på dens præmisser

Velkommen til Skovsgaards vildgræsningsområde – et levende landskab, hvor naturen får lov til at udvikle sig frit, og hvor store græssere som køer og heste er med til at skabe variation, lysåbne naturtyper og levesteder for et rigt plante- og dyreliv.

Her er du ikke besøgende i en park – du er gæst i naturen, og nogle gange kan naturen være lidt vild.

Når du bevæger dig i området, sker det på naturens præmisser.

Du kan færdes frit i de robuste dele af landskabet, følge eksisterende stier og opdage nye spor – men med friheden følger et ansvar: Vis hensyn til både naturen og de dyr, der lever her.

Nogle områder er særligt sårbare – som moser, vådområder og steder med ynglende fugle – og her hjælper du naturen ved at holde afstand og vælge ruter udenom.

Dyrene er en naturlig og integreret del af oplevelsen. De går frit og passer landskabet, og du vil ofte møde dem på din vej. Gå roligt, hold god afstand (mindst 20 meter), og undgå at gå gennem flokke eller mellem ko og kalv.

Dyrene er rolige, men stadig store og kan reagere instinktivt – især over for hunde. Hunde skal derfor altid være i kort snor, og det kan i nogle tilfælde være en god idé at lade hunden blive hjemme.

Området er tilrettelagt med få, enkle indgange og parkeringspladser. Herfra bevæger du dig ud i et landskab, hvor formidlingen er diskret, og hvor oplevelsen i høj grad findes i stilheden, udsigterne og de små detaljer.

Du kan udforske området ad sammenhængende ruter gennem bakker, enge og skov eller vælge kortere ture tæt på indgangene. Nogle steder vil du tydeligt mærke, hvordan naturen får plads – med højt græs, ujævnt terræn og spor efter dyrene som en naturlig del af oplevelsen.

Ønsker du at blive lidt længere, er overnatning muligt. Du kan benytte teltpladsen ved Kågaarden, shelters ved Hovedejendommen Skovsgaard eller få anvist en hængekøjeplads hos naturformidlerne. Her kan du overnatte tæt på naturen, uden at forstyrre dyrene og de åbne græsningsflader.

Skovsgaard er et dynamisk landskab, og både natur og adgang kan ændre sig over tid. Nogle områder kan være midlertidigt lukkede for at beskytte dyreliv og natur, og ruter kan justeres efter behov. Det er en del af at give naturen plads.

Her er plads til både store oplevelser og stille vandringer – men altid med respekt som udgangspunkt.

Du er gæst i naturen
Du færdes på dens præmisser
Dyrene hører hjemme her

Tak fordi du viser hensyn – og rigtig god tur!

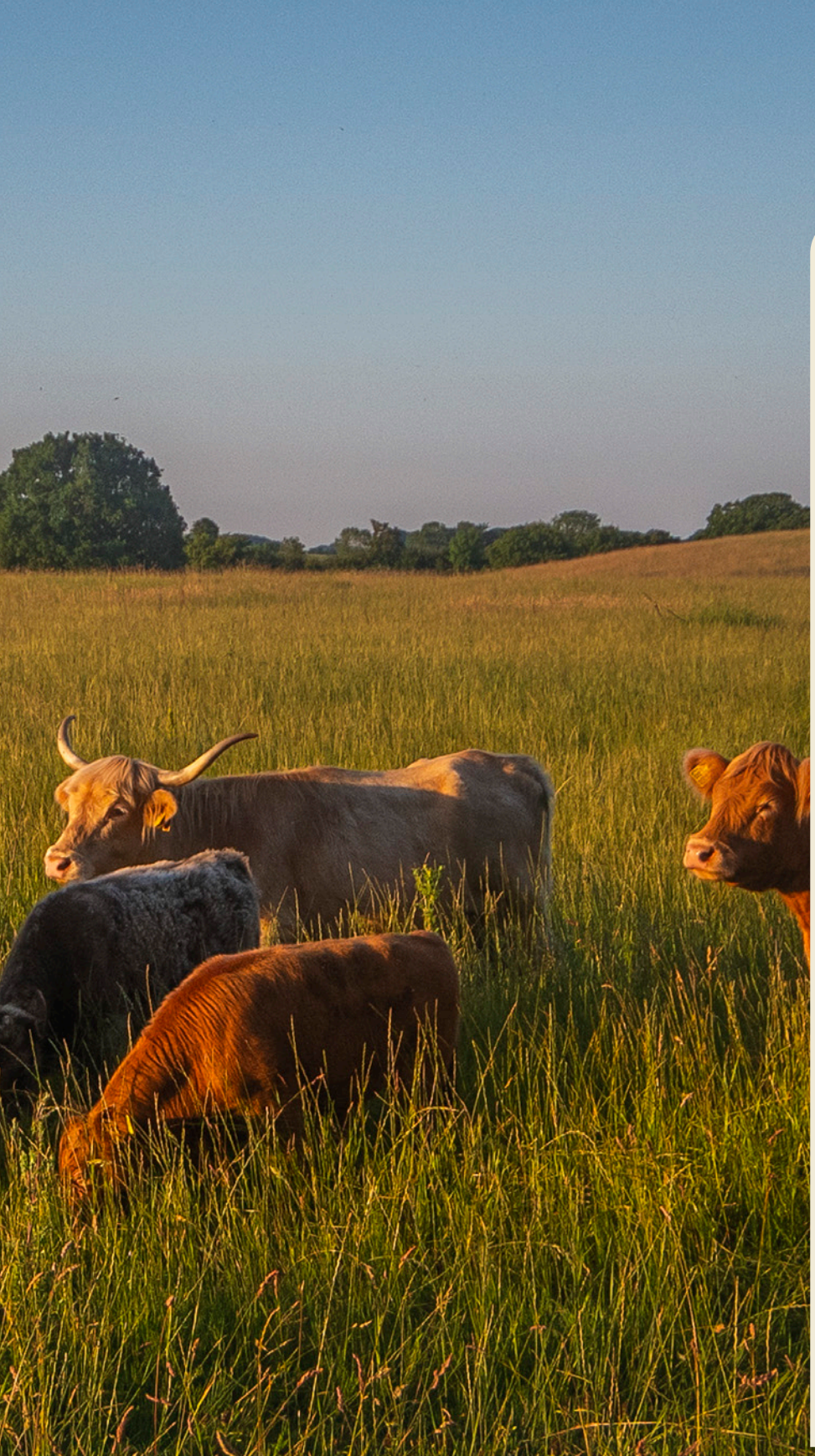

Drift og vedligehold af ruter

Ruterne i vildgræsningsområdet er enkle naturstier, der udvikler sig sammen med landskabet og plejes med fokus på mindst mulig påvirkning.

- Stierne er ubefæstede naturstier og kan derfor være våde, ujævne og mudrede – særligt i perioder med regn
- Stierne er markeret med diskrete rutemarkeringer, som hjælper med at finde vej i landskabet
- Der kan være dyr på stierne – vis hensyn og giv dem plads
- Stierne slås løbende i sæsonen for at sikre, at de er synlige og farbare
- Ruter kan ændre sig midlertidigt, hvis dele af området bliver ufarbare, for eksempel ved oversvømmelser
- Nogle strækninger kan derfor opleves forskelligt fra gang til gang – det er en naturlig del af landskabet
- Hvis der opstår uhensigtsmæssige forstyrrelser af færdsel, kan ruterne ændres
- I perioder med urolige dyr kan området lukkes midlertidigt af hensyn til gæsternes sikkerhed, eksempelvis i kælvningsperioder eller ved udfordringer med løse hunde

Skovområderne er udlagt som urørt skov, hvor naturen udvikler sig frit. Det betyder, at træer kan vælte og blive liggende som levesteder for svampe, insekter og dyr.

Gå derfor ikke ind i skoven under eller efter stormvejr, hvor der kan være risiko for nedfaldne grene og ustabile træer

Driften af stierne har ét formål: at gøre det muligt at opleve naturen tæt på – uden at stå i vejen for den.

”Nogle steder vil du tydeligt mærke, hvordan naturen får plads – med højt græs, ujævnt terræn og spor efter dyrene som en naturlig del af oplevelsen.”

At skabe vild natur – med muligheder, rammer og benspænd

Spilleregler i praksis

Skovsgaards vildgræsningsprojekt har været igennem en omfattende proces for at opnå og sikre alle tilladelser til projektet. Ansøgningerne startede i 2020, og det er først i 2025 at de endelige tilladelser til et samlet vildgræsningsprojekt på 305 ha er afsluttet.

Skovsgaard er en gammel ejendom omfattet af mange administrative lovgivninger, som stort set alle har et formål om at fastholde og beskytte en tilstand. Det gælder både i forhold til natur, kultur og landskab.

Det er nyt for mange myndigheder at håndtere et projekt, hvor formålet er at etablere stort åbent og foranderligt landskab med vildgræsning. Det er særligt en udfordring inden for regelsæt der administreres restriktivt, på baggrund af mange års praksis.

Den lokale myndighedsrolle for Skovsgaard er opdelt mellem Langelands og Svendborg Kommuner.

Ved særlovgivningen som Naturbeskyttelsesloven, ligger myndighedsopgaven ved Svendborg Kommune. Det betyder at sagsbehandling vedrørende fredninger og beskyttet natur varetages af Svendborg Kommune. Administration af vandløbsloven, Museumslov, planlov med videre ligger hos Langelands Kommune.

Gennemførelsen af Skovsgaards vildgræsningsprojekt har krævet mere end 25 forskellige tilladelser og dispensationer og krævet sagsbehandling for mere end 10 forskellige myndigheder (se tabel 1).

En nærmere gennemgang følger efter tabel 1.

Oversigt over myndighedsbehandlingen i Vildgræsningsprojektet

Tabel 1

Tiltag	Lovgivning	Myndighed	Status
Urørt skov	NBL Fredning	Fredningsnævnet	Endelig dispensation meddelt 2023
Vildgræsning/hegn	NBL Fredning	Fredningsnævnet	Endelig dispensation meddelt 2023
Nedtage hegn om diger	NBL Fredning	Fredningsnævnet	Dispensation meddelt i 2024
Vildgræsning/hegn	NBL § 3	Svendborg Kommune	Dispensation meddelt i 2023
Fjerne hegn langs vandløb	NBL § 3	Svendborg Kommune	Varig dispensation meddelt i 2023
Fjerne hegn langs vandløb	Vandløbsloven	Langeland Kommune	Tilladelse meddelt i 2020
Opsætte hegn + gitre	NBL Strandbeskyttelseslinjen	Kystdirektoratet	Dispensation meddelt 2021
Genopbygge vej efter stormflod	NBL Strandbeskyttelseslinjen	Kystdirektoratet	Afslag meddelt 2025 (påklaget af Friluftsrådet)
Genopbygning af vej efter stormflod	Vejloven	Langeland Kommune	Afslag meddelt 2025 (manglende hjemmel til krav om genopbygning)
Græsning på diger	Museumslovens § 29a	Langeland Kommune (dispenstionsmyndighed) Slots og Kulturstyrelsen (tilsynsmyndighed)	Samarbejdsaftale om græsning på diger indgået i 2022 (græsning kan ske uden dispensation)
Græsning på fortidsminder	Museumslovens § 29e	Slots og Kulturstyrelsen	Samarbejdsaftale om græsning på diger indgået i 2022 (græsning kan ske uden dispensation)
Græsning i skoven	Skovloven	Miljøstyrelsen (Nu SGAV)	Tilladelse meddelt i 2021
Ansøgning om tilskud til urørt skov	Skovloven (bekendtgørelse om tilskud til privat urørt skov)	Miljøstyrelsen (Nu SGAV)	Tilsagn meddelt i 2022
Kvægbro og gangbro	NBL Fredning	Fredningsnævnet	Dispensation meddelt 2024
Kvægbro og gangbro	Planlov og byggelov	Svendborg Kommune	Tilladelse meddelt 2024

Oversigt over myndighedsbehandlingen i Vildgræsningsprojektet

Tabel 1 – fortsat

Tiltag	Lovgivning	Myndighed	Status
Tilskud til pleje af græs og naturarealer	CAP-loven (bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer)	Landbrugsstyrelsen/ SGAV	Fra 2021-2023 kontrolform fast græsningstryk med nedsat græsningstryk. Fra 2021-2023 kontrolform fast græsningstryk med nedsat græsningstryk. Kontrolform ekstensiv græsning fra 2024 Dispensation til frahegninger til forskning.
Udlæg af ådsler (forskningsprojekt)	Forordning om animalske biprodukter	Fødevarestyrelsen	Tilladelse til billefodring i mindre bure uden for hegnslinjen meddelt i 2024
Dyrevelfærdskontrol	Dyrevelfærdsloven	Fødevarestyrelsen	Kontrol i 2024 uden anmærkninger
Tilskud til permanent ekstensivering	Lov om landdistriksfonden – bekendtgørelse om tilskud til permanent ekstensivering	Landbrugsstyrelsen (Nu SGAV)	Tilsagn meddelt i 2024
Udvidelse hegn	Lov om landdistriksfonden – bekendtgørelse om tilskud til permanent ekstensivering	Landbrugsstyrelsen (Nu SGAV)	Dispensation fra tilsagn meddelt i 2024
Færiste og græsning på veje og stier	Mark og Vejfredsloven § 15	Langeland Kommune?	Afslag meddelt i 2021
Færiste og græsning på veje og stier	Færdselsloven § 88	Politiet	Afventer afklaring af om der er er behov for dispensation efter revision af Færdselsloven i 2024.
Undtagelse fra rydningspligt	Lov om landbrugsjorde (bekendtgørelse om jordressourcens anvendelse til dyrkning og natur)	Svendborg Kommune	Anmendelse af etablering af anden natur end lysåben indsendes snarest.
Etablering af naturlig hydrologi	Vandløbsloven	Langeland Kommune	Afventer hydrologisk forundersøgelse
Etablering af naturlig hydrologi	NBL § 3	Svendborg Kommune	Afventer hydrologisk forundersøgelse
Etablering af naturlig hydrologi	NBL Fredning	Fredningsnævnet	Afventer hydrologisk forundersøgelse
Vildgræsning og urørt skov	Testamentet	Byretten i Svendborg	Byretten fandt i 2025 at vildgræsning og urørt skov er i overensstemmelse med testamentet.

Byretsdommen er anket af Skovsgaard Fonden og skal i landsretten midt februar 2028. Afgørelse forventes medio juni 2028.
Der er i juni 2026 meddelt godkendelse af anmeldelse af anden natur uden rydningspligt.

Erfaringer fra myndighedsprocessen
Overordnet set er der mange restriktive lovgivningskomplekser som skal jongleres for at etablere et velfungerende naturprojekt med store sammenhængende naturområder med naturlig græsning, naturlig hydrologi og naturlig vegetationsudvikling.

Igennem de første 5 års etablering og ansøgninger, samt den supplerende viden fra myndighedsområdet på fondens andre arealer på tværs af Danmark, er der nogle tydelige erfaringer som står frem.

- Hos de fleste instanser er der en meget lang sagsbehandlingstid, oftest fra 4-24 måneder. Landbrugsstyrelsen/SGAV står positivt ud og kan i nogle tilfælde meddele tilladelser indenfor 24-48 timer.
- Flere lovgivninger forholder sig til de samme forhold, og der opstår ofte en fornemmelse af dobbelt sagsbehandling. Eks. nedtagning af hegn omkring vandløb på Skovsgaard. Der blev givet tilladelse til nedtagning af hegn efter vandløbsloven i 2020, der kom først en dispensation fra naturbeskyttelsesloven 2 år senere i 2022. Kommunerne har mulighed for at sammenkoble afgørelser efter forskellige myndighedsområder, men gør det ikke.
- Der er en utrolig varierende myndighedspraksis, som tydeligst står frem imellem de kommunale myndigheder. Det som man kan få lov til i en kommune med et minimalt myndighedsarbejde, kan være betydeligt mere omfangsrigt og kræve et massivt arbejde i en anden kommune. Eks. krævede hegnet omkring vildgræsningen omfattende sagsbehandling med etablering af faunapassager for hver 200 meter, hvor det i andre kommuner ingen tilladelser krævers overhovedet.
- Der er meget varierende sagsbehandling mellem de forskellige fredningsnævnsdistrikter og deres tilknyttede kommunale tilsynsmyndigheder. Der er stor forskel på, hvad de kommunale tilsynsmyndigheder vurderer som dispensationskrævende. Det varierer både mellem kommuner men også på medarbejderniveau.
- Der føres begrænset tilsyn af forhold i fredningerne. Det kan betyde at man har arvet gamle overtrædelser, som aldrig er blevet opdaget.

Overordnet set kan det være svært at være menigt menneske og gennemskue denne jungle af regler, myndigheder, praksis og sagsgange. Det kræver omfattende myndighedsfaglig viden. Der er ingen steder, hvor man kan få et samlet overblik over, hvilken lovgivning der gælder for et konkret projekt og hvilke tilladelser et projekt kræver. Det vil altid være den enkelte projektejers eget ansvar at søge for at have alle tilladelser i orden. For mange vil det være en meget stor og tæt på umulig opgave uden omfattende tilkøb af rådgivning.

Skovsgaard og Danmarks Naturfond er ikke alene om oplevelse af at lovkomplekset er stort og uoverskueligt. SEGES Innovation har i 2025 udgivet et katalog over de barrierer, der står i vejen for mere og bedre naturforvaltning og her udgør kompleksiteten i den nuværende lovgivning og støtteordninger et væsentligt element.

Læs mere i *Anbefalinger til mere og bedre naturforvaltning – en analyse af de vigtigste barrierer og forslag til løsninger* (SEGES Innovation 2025).

Scan QR-koden og læs mere

Derfor ser Danmarks Naturfond (DKNF) store potentialer i at forsimple regelgrundlaget. DKNF foreslår at det gøres ved udlægning af naturzoner med en tilknyttet lovgivning , som har biodiversitet som hovedformål. Lovgivningen administreres af én myndighed. For at sikre en ensartet behandling på tværs af landet anbefales en overordnet national myndighed. Der er forståelse for, at der forsat vil være en række andre hensyn der skal varetages, men det vil være en meget stor forsimpling, hvis man som projektejer udelukkende, skal søge om én tilladelse, hvor vilkår om sikring af fortidsminder, afvandingsforhold hos naboer, adgangsforhold mv. er indarbejdet.

Overordnet set kunne etableringen af Skovsgaards Vildgræsningsprojekt være gennemført på 6-12 måneder fra start til slut såfremt de lovgivningsmæssige rammer var samstemt med målet.

Gennemgang af myndighedsbehandlingen på Skovsgaard:

1. Fredning

Skovsgaard har en ambitiøs fredning, revideret i 2006. Fredningen beskriver tilstande i skovene med gunstig bevaringsstatus, urørt skov, naturlig hydrologi og græsning.

Efter en del møder, ændrede ansøgninger og supplerende notater og vurderinger fra eksterne konsulenter (vedlagt som bilag) om faunapassager, udsætning af svin, samarbejdsaftale med Slots- og Kulturstyrelsen om inddragelse af diger, sikring og vedligehold, blev der i 2021 meddelt en 1-årig dispensation til vildgræsning, som blev fornyet til en endelig dispensation fra fredningen i 2023.

Undervejs i processen skulle 2 km fredede diger frahegnes, hvor naturfonden i 2024 igen fik dispensation til at nedtage hegnet om digerne.
Der skulle etableres faunapassager i maskehegnet hele vejen rundt for hver 200 meter. Nederste masker er 20 x 30 cm.

Hegnets udstrækning er ændret af 3 omgange langs med kysten på en knap halvanden kilometer strækning.

I fredningen er der i §11 indsat en bonusvirkning som beskriver at fredningsbestemmelserne træder i stedet for tilladelser efter naturbeskyttelseslovens §3 (naturtyper) og §15-19 (strandbeskyttelse, sø og åbeskyttelseslinje, skovbyggelinje og fortidsmindebeskyttelseslinje, kirbeskyttelseslinje samt bevaringsforanstaltninger indenfor internationale naturbeskyttelsesområder) jf. naturbeskyttelseslovens §38, stk. 6.

Det vil i praksis sige at såfremt Fredningsnævnet meddeler tilladelse til projektet, skal der ikke meddeles ovenstående dispensationer.

Svendborg Kommune vurderer at vildgræsningsprojektet kræver en dispensation fra Naturbeskyttelseslovens § 3, på trods af denne bonusbestemmelse.

Svendborg Kommune skriver den 10. maj 2022:
Uddybende vedr. fredningen og bonusvirkning
Det er rigtigt, at det følger af naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 6, at blandt andet naturbeskyttelseslovens § 3 ikke finder anvendelse, hvis et forhold er "reguleret af fredningen".

Det er desuden et krav, at der er en udtrykkelig bestemmelse i fredningskendelsen herom, altså om bonusvirkning. Dette kriterie er opfyldt derved, at fredningskendelsen i § 11 indeholder en bonusvirkningsbestemmelse.

Det er imidlertid efter Svendborg Kommunes opfattelse et krav, som anført i naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 6, at det konkrete projekt, der indebærer en § 3-tilstandsændring, er "reguleret af fredningen".

Det er konkret Svendborg Kommunes vurdering, at jeres ansøgte vildtgræsningsprojekt indebærer en tilstandsændring og dermed fordrer en § 3-dispensation.

Det er dernæst kommunens opfattelse, at det konkrete projekt, vildtgræsning, ikke er reguleret af fredningen. Det ligger heri, at det er kommunens vurdering, at der, for at der indtræder bonusvirkning, skal være en relativ klar beskrivelse af tilstandsændringsprojektet i fredningskendelsen, og det er ikke tilfældet blot ved, at der, som tilfældet er i den konkrete kendelse, er en kortfattet og overordnet beskrivelse af muligheden for at gennemføre naturpleje/naturgenopretning. En sådan generel og rund beskrivelse af mulighederne for naturpleje/naturgenopretning indebærer ikke en mulighed for konkret at kunne have forholdt sig til fx et vildtgræsningsprojekt og de konsekvenser, det

måtte kunne have, i forbindelse med behandlingen af fredningssagen.

Denne konklusion, at projektet på sædvanlig vis kræver en § 3-dispensation, understøttes af, at det ligger fast, at en fredningskendelses bonusvirkning i forhold til naturbeskyttelseslovstilladelser/-dispensationer ikke gør habitatvurderinger/bilag IV-vurderinger overflødige. En sådan habitat-/bilag IV-vurdering af det konkrete vildtgræsningsprojekt er således heller ikke gennemført i forbindelse med vurderingen af fredningskendelsen, heller ikke selv om fredningskendelsen indeholder runde vendinger omkring naturpleje/naturgenopretning.

I fredningens §5 står der:
Landbrugsarealerne kan afgræsses og henligge uden dyrkning med fri vegetationsdynamik.

I efteråret 2025 besluttede Danmarks Naturfredningsforening at opstarte processen om at revidere fredningen for Skovsgaard og igangsætte arbejdet. Der har gennem 1. halvår af 2026 været proces vedr. revision af fredningen og det nye fredningsforslag fremsendes til Fredningsnævnet juni 2026. Målet med den reviderede fredning er at øge biodiversitetsambitionerne og forsimple administrationen af fredningen.

2. Naturbeskyttelseslovens § 3

Tilstandsændring på de §3 beskyttede naturtyper: På Skovsgaard er der registreret en mosaik af beskyttet natur, størstedelen koncentreret omkring engene og arealerne længst væk fra Skovsgårds Hovedejendom.

Der blev i sommeren 2023 opnået en dispensation fra Naturbeskyttelseslovens §3 til vildgræsningsprojektet efter en del udredning.

Græsning langs §3 vandløb:
Der blev i november 2022 meddelt en 1-årig dispensation til at nedtage hegnet lands de 2,4 km vandløb på engene. Og i 2023 meddelte Svendborg Kommune en varig dispensation.

Forud for ansøgningen skulle fonden levere opmålinger og fotodokumentation af vandløbene, hvor opmålingen blev foretaget sommeren 2022.

3. Vandløbsloven

I december 2020 meddelte vandløbsmyndigheden i Langeland Kommune tilladelse til at fjerne hegnet langs med vandløbet jf. vandløbsloven. Den efterfølgende §3 dispensation blev udstedt i november 2023 af Svendborg Kommune.

4. Strandbeskyttelseslinjen (NBL § 15)

Hele kystlinjen på Skovsgaard ligger indenfor strandbeskyttelseslinjen, hvor Kystdirektoratet i sommeren 2021 meddelte dispensation til at opsætte hegn, inklusiv en del af hegnet som består af gitre som åbner sig ved oversvømmelse langs med kysten.

I oktober 2023 ramte stormfloden også Skovsgaards kyster, hvor hele kystlinjen blev oversvømmet og infrastruktur blev skyllet bort.

Særligt vejen langs med kysten blev stærkt beskadiget, engene blev oversvømmet og oversvømmelsen isolerede Påø Bjerg og nåede et godt stykke ind i skoven.

Dette medførte store skader på hegn på hele strækningen, stier blev udvisket, vejen langs med kysten forsvandt og kystskrænten blev undermineret.

Vejstrækningen langs med kysten har igennem efteråret 2022 til og med 2023 haft mange skader fra havet og har været igennem 5 store genopbygninger indenfor 1 år.

Ca. 200 meter vej var ødelagt og ca. 300 meter vej over skrænten var undermineret og usikker at køre på jf. vurdering fra vejmyndigheden i Langelands Kommunes. En genopbygning og sikring af de 500 meter vej ville kræve et massivt kystsikringsanlæg for at sikre mod den næste storm, underminering og erosion.

Samtidig beskriver fredningen, at der ikke må kystsikres og terrænreguleres på ejendommen. Derfor vurderede naturfonden samlet set, at det ikke gav mening at genopbygge en vej, med store anlæg for at sikre en privat gennemgående vej, hvor adgang var sikret fra begge sider allerede.

Naturfonden forhørte sig ved Langeland Kommune om hvilke krav der var til vejen, servitutter og hjemmel.

Naturfonden fik oplyst at vejen skulle genopbygges, selvom naturfonden pointerede, at der i vejlovgivningen kun står vi skal vedligeholde vejen. Hvad er kravene når vejen er væk?

Vejen er åben for gående og cyklende.
Vejsagen blev politisk behandlet i 2024 i Langelands Kommune, og naturfonden blev pålagt at genopbygge de 200 meter af vejen, uden at tage stilling til de sidste 300 meter vej der er undermineret, uden hjemmel i vejlovgivning og under den forudsætning at Svendborg Kommune orienterede Langelands Kommune om at der ikke må terrænreguleres i området jf. fredning.

Sagen blev ikke sendt i høring ved Kystdirektoratet.

Samtidig ansøgte Naturfonden Kystdirektoratet om en dispensation til at genopbygge vej med kystsikring af hele vejstrækningen.

Naturfonden påklagede sagen til Vejdirektoratet. I februar 2025 meddelte Vejdirektoratet afgørelse og omgjorde påbud til et afslag. I samme afgørelse blev det udredt, at der er ingen vejlovgivning i dansk lov, som giver hjemmel til Langeland Kommune om at påbyde en genopbygning af denne vej.

I foråret 2025 meddelte Kystdirektoratet også afslag efter strandbeskyttelseslinjen om genopbygning af vejen indenfor strandbeskyttelseslinjen. Da vejen er helt forsvundet, vurderer Kystdirektoratet genopbygningen som en ny sag, og der er i dette tilfælde ingen væsentlige grunde til at genopbygge en privat vej, hvor der er adgang fra begge sider af vejen til både sluse og strand.

Denne afgørelse fra Kystdirektoratet blev påklaget af Friluftsrådet.

Klagenævnet afviste denne afgørelse i februar 2026 og hjemsendte sagen til fredningsmyndigheden, da der i fredningen fra Skovsgaard er en undtagelsesbestemmelse fra kystbeskyttelsen, der netop regulerer i kystbeskyttelsen i fredningen.

I februar 2026 har Svendborg Kommune i sin rolle som tilsynsmyndioghed meddelt, at Svendborg Kommune agter at træffe en tilsynsafgørelse om, at Svendborg kommune som tilsynsmyndighed for fredningen ikke vil påbyde Skovsgård at retablere vejen for motoriseret færdsel.

5. Museumsloven og Naturbeskyttelsesloven

På Skovsgaard er der ca. 10 km diger i vildgræsningsområdet, hvoraf de 2 også er beskyttet under fredningen og 2 fortidsminder, en skibssætning af sten og en skålsten.

Den generelle beskyttelse af diger ligger i Museumsloven og naturbeskyttelsesloven med en delt myndighedskompetence, hvor der ansøges om dispensation fra lovgivningen ved kommunen mens tilsyn og håndhævelse ligger ved Slots og kulturstyrelsen. Langelands Kommunes indledende vurdering var, at alle diger skulle frahegnes i vildgræsningsområdet, hvilket ville inddele området i mange små enheder og derfor begrænse dyrenes naturlige adfærd og færdsel betydeligt.

Naturfonden tog derfor kontakt til Slots- og Kulturstyrelsen i 2021 for at undersøge, om der kunne tages forholdsregler og indgås aftaler som sikrende digerne uden at frahegne dem.

Der blev indgået en samarbejdsaftale med SLKS i 2022 hvor Naturfonden fører hyppigt tilsyn, lukker overgange og reparerer løbende på digerne. I aftalen er det indsat en 2-årige tilsynsfrekvens, hvor SLKS i september 2025 har været på deres første tilsyn efter aftalen er indgået og er tilfredse med digernes tilstand. Der blev afklaret plejeniveauer og givet råd og vejledning.

I samarbejdsaftalen håndteres fortidsminderne også og SLKS har vurderet at de godt kan indgå i vildgræsningsprojektet uden at tage skade, men naturfonden følger selvfølgelig også disse.
Naturfonden har direkte samarbejdspartnere i SLKS.

I forbindelse med samarbejdsaftalen var SLKS på besigtigelse i september 2025 og vurderede at samarbejdsaftalen var opfyldt, samtidig med en tilfredshed og plejeniveauet.

6. Skovloven og Fredning

Skovgræsning og udlæg af urørt skov
I 2021 fik Naturfonden dispensation fra skovloven til at afgræsse fredskovsarealerne på Skovsgaard i vildgræsningsprojektet.

I 2021 blev der ansøgt om tilskud til udlægning af urørt skov på 81 % af skovarealet på Skovsgaard og i 2022 fik Naturfonden tilsagn til urørt skov på ca. 71% af skovarealet.
I fredningens §5 er det beskrevet, at der til stadighed skal være udlagt 20% af skovarealet til særlige driftsformer.

Denne passus i fredningen gjorde udlægningen af urørt skov til en længerevarende sag i forhold til en dispensation fra fredningen, for er urørt skov en særlig driftsform? Eller er det netop ikke en drift.

Svendborg Kommune vurderede at urørt skov kun kan udlægges på 20% af skoven.

Formålet i skovene jf. fredningen er at der skal praktiseres en bæredygtig, naturnær Skovdrift- herunder med gamle driftsformer og urørt skov, der opretholder eller genopretter en gunstig bevaringstilstand for skovenes naturtyper og deres vilde flora og fauna, således at naturværdierne sikres bedst muligt i varierende og afvekslende skove.
Naturfonden fik Codex advokaterne som eksterne uvildige til at vurdere fredningen ift. ønsket om urørt skov som understøttede ønsket (vedlagt).

I efteråret 2023 meddelte Fredningsnævnet dispensation til udlægning af den ønskede urørte skov.

Denne afgørelse blev påklaget af Skovsgaard Fonden til Miljø og Fødevareklagenævnet. Skovsgaard Fonden blev afvist, da fonden ikke karakteriseres som en fond med naturinteresser men udelukkende en fond med privatøkonomiske interesser.

Naturfonden fik derfor udlagt skovene i december 2023 som urørte.

Andre sager i skovene som har sat sit mærke på vildgræsningsprojektet i skovene, er et tidligere tilsagn fra Miljøstyrelsen om opsætning af hegn og græsningen i Konabbe Skoven.

I kanten af hele skoven ned mod engene blev der i 2018 indgået et 5-årigt græsningstilsagn om græsning i skoven. Vildgræsningsprojektet startede i 2020 med endeligt hegn i foråret 2021.
Naturfonden ansøgte om at nedtage hegnet og inddrage arealet i det samlede vildgræsningsområde. Dette fik naturfonden afslag på, medmindre fonden ville tilbagebetale det samlede støttebeløb. Så hegnet blev bevaret indtil efteråret 2023, hvor der skulle

søges om at nedtage hegnet efter endt tilsagn. Slut oktober 2023 kom den endelig tilladelse til at nedtage hegnet.

Konsekvensen for vildgræsningsprojektet, græsningen af det samlede område og dyrenes færdsel, har været at der midt i området har været en massiv barriere direkte i området og mindsket græsningen i skoven betydeligt.

Efter hegnet er blevet fjernet har dyrene vandret gennem området og indtaget skoven.

7. Planlov og byggelovgivning

I forbindelse med Stormfloden i 2023 blev en mindre kvægbro over vandløbet og ca. 80 meter gangbro ødelagt på kanten af Konabbe skoven.

I forbindelse med genopbygningen blev Svendborg Kommune kontaktet i april 2024 for at høre om der var en bagatelgrænse for at bredden af gangbroen, da Skovsgaard havde et ønske om at gøre den lidt bredere men uden at det satte gang i hele myndighedsbehandlingen.

To måneder efter ansøgningen blev Naturfonden kontaktet af Svendborg Kommune og oplyst, at der aldrig er givet tilladelse til etablering af gangbroen, samt at den skulle have nye tilladelser fra Fredningsnævn, planlov og byggetilladelse for igangsætning. Efter en del opklaringsarbejde kan naturfonden konstatere at broen er etableret imellem 1997 og 1999 uden forudgående tilladelse. Broen har været på ejendommen i ca. 27 år. Årene op til har der været et længere arbejde med Fyns Amts, fredningsnævn og andre interessenter om udlægning af ubefæstede naturstier, og efterfølgende er gangbroen etableret.

Derfor påbegyndte et hastarbejde med ansøgninger, da området er så vådt at broen kun kan etableres i august – oktober ift. oversvømmelser og fuglenes yngleperioder. Arbejdet efter planlov og byggetilladelse kan først igangsættes efter at fredningsnævnet havde meddelt tilladelse. Fredningsnævnet meddelte dispensation den 29. september 2024 og de efterfølgende tilladelser kom i december 2024.

8. Tilskud til pleje af græs og naturarealer

Naturfonden ansøger om pleje-græs tilskud på arealerne hvilket betyder flere forskellige ansøgninger løbende

- Nedsat græsningstryk med kommunale udtalelser om nedsat græsningstryk
- Etablering af nyt hegn med mindre jordbearbejde
- Etablering af frahegninger til forskning
- Tilladelse til forskningsforsøg
- Slåning af flyvehavre i særlige perioder
- Kontrol af ekstensiv græsning gennem nyt system i 2024, hvor lodsejer selv skulle indrapportere. Dette system fungerer ikke på Skovsgaard pga. dækningsgraden i området når der skal indrapporteres på markblokke når man fysisk står på marken samt antallet af billeder som skal opdateres. I 2024 endte det med at vi indrapporterede efterfølgende med indsendelse af fotos i PDF-format med beskrivelser på hvert enkelt foto. Over 200 fotos i alt.

9. Biprodukts forordningen

Udlæg af ådsler
I 2024 var der en specialestuderende som gerne ville udlægge ådsler til studie om biller i ådsler i rewilding områder. Gennem en længere ansøgningsperiode med tilpasninger med Fødevarestyrelsen hvor det oprindelige ønske setup var udlæg af større ådsler.

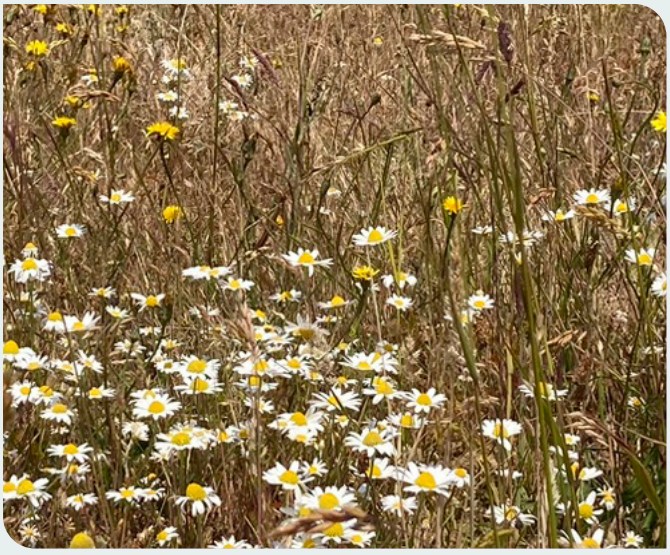

Et halvt år inde i hegnet, endte projektet med at opnå tilladelse til fodring af biller, hvor hjortevildt, opdrættede kaniner og rotter kunne udlægges i bure lavet af hønsenet og med strøm på, i hegnssporet på ydersiden af hegnet på 5 lokaliteter.

Scan QR-koden og læs pjecen om ådsler

10. Velfærdskontrol

I foråret 2024 blev kvæget på Skovsgaard udtaget til velfærdskontrol hvor embedsdyrlægen fra Fødevarestyrelsen kom og førte tilsyn med kvæget. Dyreholdet og arealet gik gennem kontrollen uden anmærkninger.

11. Permanent ekstensivering

I efteråret 2024 åbnede Landbrugsstyrelsen ekstensiveringsordningen, hvor det blev muligt at ansøge om kompensation for udlægning af landbrugsjord til permanent natur. Naturfonden søgte ordningen og har fået tilsagn til at udlægge ca. 180 ha landbrugsjord til natur, fuldstændig i tråd med vildgræsnngsprojektet.

Der opstod sammenfald mellem udlægning af ekstensivering på landbrugsarealerne samtidig med at hegnet på Skovsgaard blev udvidet med de sidste ca. 60 ha. Det vil sige at der skulle opsættes hegn i det ekstensiverede område, med klargøring af hegnslinjer, jordbearbejdning og nye forskningsforsøg hvilket alle krævede dispensationer fra ekstensiveringsordningen.

12. Yderligere forhold som gør sig gældende for Skovsgaards Vildgræsning

Den frie dræningsret
På Skovsgaard afvandes 2400 ha landbrugsjord gennem 2 vandløb som samles på Påø Enge og leder ud i havet gennem en højvandssluse som Skovsgaard har ansvaret for.

Skovsgaard har intet ønske om at dræne Påø Enge for vand samtidig med at der ofte opstuver drænvand opstrøms som påvirker engene.

Denne afledning med sluse er en stor udfordring for at opnå en naturlig hydrologisk tilstand på Skovsgaard med lukning af dræn, dynamiske vandløb og en sammenhæng med havet.

Dette forhold udfoldes under den hydrologiske forundersøgelse.

Offentlighedens adgang
Vi inviterer besøgene ind på Skovsgaard og vil meget gerne tilbyde alle oplevelsen af vild natur.

Men der kan være en del udfordringer ved at have offentlig adgang sammen med store græssende dyr. Vi oplever ofte at der er løse hunde i hegnet på trods af klar skiltning med forbud.

Løse hunde medfører utrygge dyr og utrygge dyr kan være farlige overfor besøgene som ikke holder sig på sikker afstand.

Vi have en episode i 2024 hvor en besøgende med hund blev stanget meget voldsomt af en ko på vejen, som stod med en død kalv som ikke kunne ses.
På både udyrkede arealer og i skove er der som udgangspunkt adgang med hund i snor. Lodsejeren kan ikke frit forbyde hunde, men kan begrænse adgang gennem skiltning eller midlertidige lukninger, hvis det er sagligt begrundet eller følger af anden regulering (fx fredning eller naturbeskyttelse).

Hjemmel til at regulere adgang med hund i naturen findes i naturbeskyttelseslovens §§ 23 og 24, som giver mulighed for sagligt begrundede begrænsninger gennem skiltning og midlertidige lukninger. Egentlige forbud forudsætter enten konkret begrundelse eller supplerende hjemmel, fx i fredninger eller særlovgivning.

Udyrkede arealer
Naturbeskyttelsesloven § 24
Udgangspunkt: adgang til fods – hunde skal være i snor

Lodsejerens hjemmel:
Kan lukke for adgang midlertidigt (fx jagt, drift)
Kan begrænse eller forbyde adgang via skiltning, hvis det er sagligt begrundet (fx hensyn til natur, privatliv eller drift) [danskelove.dk]

Det er altså her hjemlen findes til at begrænse adgang, men ikke en fri adgang til vilkårligt at forbyde hunde isoleret.

Skove (herunder fredskov)
Naturbeskyttelsesloven § 23
Udgangspunkt:
Skove er åbne for offentligheden
Hunde skal føres i snor [danskelove.dk]

Hjemmel til begrænsning:
Midlertidig lukning (jagt, skovning)

Særlige restriktioner ved skiltning
For små private skove (<5 ha) kan der fastsættes yderligere indskrænkninger.

Samtidig gælder:
Adgangen må ikke generelt forhindres eller vanskeliggøres. Hjemlen er altså en balanceret reguleringskompetence, ikke en fri forbudsret.

Rydningspligt
Alle landbrugsarealer, herunder også naturbeskyttede arealer, gælder der en rydningspligt som indebærer at man er forpligtiget til at fjerne al opvækst på arealerne jf. Bekendtgørelse om jordressourcens anvendelse.

Naturfonden har i december 2025 ansøgt Svendborg Kommune om at blive undtaget fra rydningspligten for at sikre en naturlig vegetationsudvikling.

I slut juni 2026 har Svendborg Kommune meddelt godkendelse af anmeldelse af anden natur uden rydningspligt.

13. Færdselsloven og Mark- og Vejfredsloven

Naturfonden ansøgte i starten af projektet om at få isat færiste i den offentlige vej Kågaardsvej og fik afslag på at etablere færiste med udgangspunkt i Mark- og Vejfredsloven.

Mark og vejfredsloven har forbud mod tøjrede husdyr på offentlig vej.

Færdselsloven har fået en revision i sommeren 2024, således at det nu fremgår af § 88 stk. 4, at det er tilladt at der går dyr på offentlig vej i naturnationalparker og lignede områder, hvis vejene ikke fungerer som en væsentlig færdselsåre.

For nu, afventer en ny ansøgning om isætning af færiste i Kågaardsvej klagesagen omkring retableringen af vejen langs med stranden. Såfremt vejen kan nedlægges, vil Naturfonden ansøge på ny om at isætte nye færiste der sammenbinder de to arealer. Vejen vil efter en nedklassificering umiddelbart ikke vurderes som en væsentlig færdselsåre og der vil forhåbentlig være mulighed for at isætte færiste.

14. Testamente på Skovsgaard

Skovsgaard er i 1979 blevet testamenteret til Danmarks Naturfredningsforening, hvor der i testamentet er beskrevet hvordan ejendommen skal drives.

I forbindelse med overdragelsen af ejendommen blev oprettet en tilsynsfond, Skovsgaard Fond, som skulle sikre at DN, nu Danmarks Naturfond, overholder testamentets bestemmelser.

De overordnede beskrivelser af driften omhandler at skoven skal drives forstmæssigt forsvarligt og ejendommen skal drives som et førsteklasses herregårdslandbrug.

I forbindelse med sagen om urørt skov, modsatte Skovsgaard Fonden sig at en stor del af skovene skulle udlægges urørte og forsøgte at påklage fredningsnævnets afgørelse. Skovsgaard Fondens klage blev afvist.

Efterfølgende valgte Skovsgaard Fonden at anlægge et civilt søgsmål mod Danmarks Naturfond, hvor det endelige anklageskrift endte med at udfordre følgende:

Påstand 1: DKNF må ikke udlægge urørt skov

Påstand 2: Skovsgaard Fonden skal have bestemmende indflydelse på alle dispensationer som DKNF sender til offentlige myndigheder

Påstand 3: Danmarks Naturfond må ikke ekstensivere landbrugarealerne

Retssagen fandt sted i august 2025, og Byretten i Svendborg afgjorde meget klart:
Påstand 1: Afvist
Påstand 2: Afvist
Påstand 3. Frikendelse

I Påstand 3 fremstår det klart at:
2. Permanent ekstensivering er en landbrugsmæssig drift
3. Naturfondens vildgræsning og ekstensivering er en landbrugsmæssig drift som ligger indenfor rammerne af et førsteklasses herregårdslandbrug
4. Naturfondens omlægning og udvikling ligger indenfor testamentets rammer
5. Det tillægges værdi at ejendommen blev testamenteret til en naturfond med naturbevarende formål
6. Retten er enig med Danmarks Naturfond i, at Skovsgaard Fonden kun skal ansøges om dispensationer, hvis en handling i sig selv strider imod deklarationerne i testamentet og kræver dispensation fra testamentets direkte ord.

Byrettens dom er blevet anket til landsretten, hvor sagen er rammesat til februar 2028, med forventet afgørelse 12 uger efter

Perspektivering af myndighedsprocessen omkring vildgræsning

Skovsgaard Vildgræsning illustrerer tydeligt, at etablering af større naturprojekter i Danmark er præget af en kompleks og fragmenteret lovgivning med lange sagsbehandlingstider, mange involverede myndigheder og omfattende krav.

I dette konkrete tilfælde har et projekt på ca. 305 ha krævet mere end 25 tilladelser og dispensationer, involveret over 10 forskellige myndigheder og strakt sig over en femårig proces fra 2020 til 2025. Det gør processen både ressourcekrævende, fejludsat og i høj grad afhængig af specialiseret viden og personbårne relationer.

Casen peger dermed på et grundlæggende strukturelt styringsproblem i dansk natur- og arealforvaltning, hvor reguleringen er sektoropdelt, praksis varierer lokalt, og støttesystemer ikke er fuldt koordinerede med de overordnede biodiversitetspolitiske mål.

Konsekvensen er et system, der i praksis er vanskeligt tilgængeligt for ikke-specialister og udfordrer både retssikkerhed og ligebehandling. De mange parallelle myndighedsprocesser og gentagne ansøgningsrunder medfører høje transaktionsomkostninger i form af rådgivning, tidsforbrug og koordinering, hvilket reducerer incitamentet til at igangsætte naturprojekter.

Samtidig øges risikoen for fejl og modstand i mødet med uensartet praksis og overlappende krav, mens koordineringen mellem de mange aktører fører til en ineffektiv styring, hvor forløbet i betydelig grad bliver afhængigt af personrelationer frem for ensartede faglige standarder.

Disse strukturelle udfordringer bliver særligt tydelige i relation til implementeringen af Grøn Trepart, hvor der er et klart misforhold mellem politiske ambitioner og den faktiske forvaltningsmæssige gennemførelseskapacitet.

Erfaringen fra Skovsgaard viser, at realiseringen af et enkelt projekt kræver en flerårig og koordinationsintensiv indsats på tværs af et tocifret antal myndigheder. I praksis betyder det, at tempoet i naturgenopretning ikke bestemmes af politisk vilje eller finansiering, men af systemets kompleksitet og sagsbehandlingskapacitet.

Dette rejser et centralt spørgsmål om realismen i de nationale målsætninger. Grøn Trepart indebærer en omfattende arealomlægning i løbet af relativt få år, men hvis hvert projekt kræver flere års sagsbehandling og håndtering af et stort antal tilladelser, opstår der et markant implementeringsgab. Den nuværende processtruktur gør det vanskeligt at opskalere naturprojekter i det nødvendige tempo, fordi hvert projekt skal navigere i et fragmenteret og delvist overlappende regelgrundlag med lange og uforudsigelige sagsgange.

Forsinkelserne har samtidig direkte konsekvenser for naturen. Biodiversitetskrisen er kendetegnet ved, at tid er en afgørende faktor, og når implementeringen trækkes ud over flere år, fortsætter tabet af arter og levesteder i mellemtiden. Fragmenteringen af landskabet opretholdes længere end nødvendigt, og etableringen af større sammenhængende naturområder samt genopretning af naturlige processer som hydrologi og græsning udskydes. Dermed forsinkes også de afledte gevinster i form af forbedret vandmiljø og øget kulstofbinding.

Konsekvenserne er imidlertid ikke ligeligt fordelt. Systemet favoriserer aktører med betydelig administrativ kapacitet, økonomiske ressourcer og mulighed for at håndtere de mange myndighedsrelationer, mens mindre lodsejere og nye aktører møder høje indgangsbarrierer. Samtidig bliver projektgennemførelse ofte personafhængig frem for systematisk, hvilket udfordrer forvaltningskvalitet og legitimitet. Taberne er derfor både biodiversiteten, som mister kritisk tid i implementeringen, og samfundets samlede mulighed for en effektiv og bredt forankret grøn omstilling.

Samlet set peger casen på en klassisk styringsudfordring i dansk naturforvaltning, hvor sektoropdelt lovgivning, overlappende myndighedskompetencer og varierende praksis skaber høje transaktionsomkostninger, lav forudsigelighed og en ineffektiv ressourceanvendelse.

I denne sammenhæng understøtter erfaringerne fra Skovsgaard tydeligt de aktuelle politiske forslag om forenkling af regelgrundlaget, etablering af én samlet myndighedsindgang og udvikling af nationale naturzoner med central administrativ kompetence.

En sådan reform vil kunne reducere kompleksiteten, skabe mere ensartet praksis og forkorte sagsbehandlingstiderne markant.

Skal implementeringen af biodiversitetspolitikken accelereres tilstrækkeligt til at matche ambitionerne i Grøn Trepart, fremstår en sådan forvaltningsmæssig omlægning ikke blot som en forbedring, men som en nødvendig forudsætning.